

**ԱՐԱՔԵԿՉԱԿԱՆ ԿԱՌՈՒՅՑՆԵՐԻ ՑՈՒՑԱԿՆԵՐԻ
ՀԱՍԵՄԱՏԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ¹**

Շուշան Կյուրեղյան
ԵՊՀ Զաղաքակրթական և մշակութային
հետազոտությունների կենտրոն
shoushan.kyureghyan@ysu.am

Քանայի բաներ՝ ահաբեկչություն, ահաբեկչական կառույցներ, միջազգային ահաբեկչական կառույցների ցուցակներ, ահաբեկչական ցանց, Ալ-Կաիդա, հակաահաբեկչական պայքար

Միջազգային ահաբեկչության վտանգների և այն կանխարգելելու համար տարբեր պետություններ և միջազգային կառույցներ ձեռնարկում են տարաբնույթ միջոցառումներ՝ ընդունվում են բանաձևեր, օրենքներ, կիրառվում պատժամիջոցներ, կազմվում ահաբեկիչների և ահաբեկչական կազմակերպությունների ցուցակներ և այլն: Չնայած ահաբեկչության սպառնալիքի հաղթահարման անհրաժեշտության շուրջ ընդհանուր կոնսենսուսին, առանձին երկրների, տարածաշրջանային և միջազգային կազմակերպությունների դիրքորոշումներն ահաբեկչության հաղթահարման ուղիների հարցում տարբեր են: Յուրաքանչյուր երկրի, տարածաշրջանային կամ միջազգային կառույցի կողմից ահաբեկչական համարվող կազմակերպությունների ցուցակն արտացոլում է տվյալ երկրի կամ կառույցի ընդհանուր անվտանգային շահերը, հետաքրքրությունները, առաջնահերթությունները, ինչպես նաև ազգային, տարածաշրջանային և միջազգային անվտանգության վերաբերյալ սեփական պատկերացումները: Հոդվածում

¹ Սույն հետազոտությունը կատարվել է ՀՀ ԿԳՄՍ նախարարության Գիտության կոմիտեի 18T-51380 «Իսլամական ծայրահեղականությունը և Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգության մարտահրավերները» գիտական թեմայի ֆինանսավորման շրջանակում:

համեմատական քննության են առնվելու ԱՄՆ-ի, ՌԴ-ի, ՄԱԿ-ի և ԵՄ-ի կողմից ահաբեկչական համարվող կազմակերպությունների ցուցակները²՝ դրանց պաշտոնական փաստաթղթերի ուսումնասիրմամբ և ստորև ներկայացվող չափորոշիչներով՝

- «ահաբեկչություն» տերմինի սահմանումը
- ահաբեկչական համարվող կազմակերպությունների ցուցակների տարբերակումը
- ահաբեկչական ցուցակներիի իրավական հիմքերը
- ցուցակում ներգրավվելու չափորոշիչները
- որոշում կայացնելու գործընթացը
- բողոքարկելու մեխանիզմը

Ի՞նչ է ահաբեկչությունը: Ահաբեկչության դեմ պայքարի շրջանակում կազմված ցուցակներում այս կամ այն կազմակերպության առկայությունը հասկանալու և հիմնավորելու համար անհրաժեշտ է իմանալ, թե ինչպես են վերոնշյալ պետությունները և կազմակերպությունները սահմանում «ահաբեկչություն» եզրույթը: Առայժմ չկա «ահաբեկչություն» տերմինի որևէ սահմանում, որն ընդունելի կլինի բոլոր երկրների և միջազգային կառույցների համար: «Ահաբեկչությունը» բոլորի համար ընդունելի ձևով սահմանելու փորձ կատարվել է Ազգերի լիգայի 1937թ. «Ահաբեկչության կանխարգելման և պատժի մասին» կոնվենցիայով, որն այդպես էլ ուժի մեջ չմտավ³, ինչպես նաև ՄԱԿ-ի Գլխավոր ասամբլեայի՝ մինչ օրս չվերջնականացված «Ահաբեկչության դեմ պայքարի համապարփակ կոնվենցիայի» միջոցով⁴: Հաճախ, անգամ միևնույն կազմակերպության տարբեր մարմիններ կամ պետության տարբեր գերատեսչություններ նույն կերպ չեն մեկնաբանում ահաբեկչական գործողությունները: Այսպես, օրինակ ՄԱԿ-ի Գլխավոր Ասամբլեան, Անվտանգության

² Քննության են առնվելու ահաբեկչական ցուցակներում առկա իսլամական ահաբեկչական կազմակերպությունները:

³Convention for the Prevention and Punishment of Terrorism, <https://www.wdl.org/en/item/11579/> (24.11.2019)

⁴Draft Comprehensive Convention of International Terrorism, <https://digitallibrary.un.org/record/422477?ln=ru> (24.11.2019)

խորհուրդը և Սպառնալիքների, մարտահրավերների և փոփոխության բարձր մակարդակի խումբը ունեն բովանդակությամբ միմյանց չհակասող, սակայն ոչ նույնական սահմանումներ: ԱՄՆ-ի կողքսի, Դաշնային կանոնակարգերի կողքսի, Պաշտպանության նախարարության, Արտակարգ իրավիճակների կառավարման գործակալության, Ազգային հակահարեկչական կենտրոնի, ԱՄՆ ազգային անվտանգության ռազմավարության, «Հայրենասիրական ակտի», Ահաբեկչության ռիսկերի ապահովագրության մասին օրենքի համաձայն նույնպես ահաբեկչությունը մեկ համընդգրկուն սահմանում չունի:

ԱՄՆ կողքսի 2331 կետում տրված սահմանումների համաձայն **«միջազգային ահաբեկչություն»** տերմինը նշանակում է գործունեություն, որը

ա) պարունակում է բռնի կամ մարդկային կյանքի համար վտանգավոր գործողություններ, որոնք խախտում են Միացյալ Նահանգների կամ որևէ նահանգի քրեական օրենսգիրքը, կամ որոնք կհամարվեն քրեական խախտում, եթե կատարվեն Միացյալ Նահանգների կամ որևէ նահանգի իրավասության ներքո,

բ) միտված է

1. քաղաքացիական բնակչությանը վախեցնելուն կամ գրպարտելուն,

2. կառավարության քաղաքականության վրա ազդելուն՝ վախեցնելով/ահաբեկելով կամ հարկադրելով,

3. կառավարության վարքագծի վրա ազդելուն՝ զանգվածային ոչնչացման, սպանությունների կամ առևանգման միջոցով⁵:

ՄԱԿ-ի փաստաթղթերի համաձայն «ահաբեկչություն»-ը նկարագրվում է որպես «ցանկացած գործողություն, այդ թվում այն, ինչ արդեն նախատեսված է ահաբեկչության վերաբերյալ գոյություն ունեցող կոնվենցիաներով, «Ժնևի կոնվենցիաներով» և Անվտանգության խորհրդի 1556 (2004) բանաձևով, որը միտված է քաղաքացիներին կամ ոչ զինվորականներին մահ կամ

⁵18 USC Ch. 113B: terrorism, from title 18—Crimes and Criminal procedure, <http://uscode.house.gov/view.xhtml?path=/prelim@title18/part1/chapter113B&edition=prelim>

լուրջ մարմնական վնաս պատճառելուն, երբ նման գործողության նպատակը բնակչությանը ահաբեկելն է, կառավարությանը կամ ինչ-որ միջազգային կազմակերպությանը որևէ բան անել կամ որևէ գործողությունից ձեռնպահ մնալ հարկադրելը»⁶:

Եվրախորհրդի կողմից 2005թ.-ին ընդունված «Ահաբեկչության կանխարգելման մասին» կոնվենցիան (CETS NO 196), որը 2015թ.-ին ստորագրել է նաև ԵՄ-ը, նշում է, որ ահաբեկչության նպատակներն են՝

- լրջորեն ահաբեկել/վախեցնել բնակչությանը,
- հարկադրել կառավարությանը կամ միջազգային կազմակերպությանը կատարել կամ ձեռնպահ մնալ որևէ գործողություն իրականացնելուց
- լրջորեն ապակայունացնել կամ ոչնչացնել պետության կամ որևէ միջազգային կազմակերպության հիմնական քաղաքական, սահմանադրական, տնտեսական կամ սոցիալական կառույցները⁷:

Համաձայն ՌԴ Քրեական օրենսգրքի 13.06.1996 N 63 – ԴՕ (դաշնային օրենք) հոդվածի «ահաբեկչությունը» պայթյունի, հրդեհի կամ այլ գործողության իրականացումն է, որը վախեցնում է բնակչությանը և առաջացնում մահվան վտանգ, ինչը հանգեցնում է նշանակալի գույքային վնասի կամ այլ լուրջ հետևանքների, կառավարության մարմինների կամ միջազգային կազմակերպությունների գործունեության ապակայունացման նպատակով նրանց կողմից ընդունվող որոշումների վրա ազդելու համար: Ահաբեկչություն է նաև նշված գործողությունների իրականացման սպառնալիքը՝ իշխանության մարմինների կամ միջազգային կազմակերպությունների վրա ազդելու նպատակով⁸:

⁶ SC RESOLUTION 1556 (2004) <https://www.un.org/press/en/2004/sc8160.doc.htm>

⁷ Fight against terrorism – definitions of terrorist crimes and support to victims, Summary of: Directive (EU) 2017/541 on combating terrorism, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3A4322328> (13.09.2019)

⁸ Ռուսաստանի Դաշնության Քրեական օրենսգիրք, տե՛ս http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/ (26.09.2019)

Նշված բոլոր սահմանումներում տեսնում ենք ընդհանուր գծեր, որոնց շուրջ էլ տվյալ կազմակերպությունները համագործակցում են ահաբեկչության դեմ պայքարում:

Օտարերկրյա ահաբեկչական ցուցակների տեսակները:

Նշված երկրների և կառույցների ահաբեկչական ցուցակների հաստատման ժամանակագրությունը և դրանց տեսակները ևս տարբեր են: ԱՄՆ-ն ահաբեկչական կազմակերպությունների ամբողջական ցուցակն առաջին անգամ հաստատել է 1997թ. օգոստոսին, այն ներառում էր 30 կազմակերպություն: ԵՄ-ն ահաբեկչական կազմակերպությունների և անձանց սեփական ցուցակը հաստատել է 2001թ. դեկտեմբերի 27-ին՝ ներառելով 29 անհատների, 13 խմբերի: 2003թ. ՌԴ-ի կողմից հաստատված առաջին ահաբեկչական ցուցակում ներգրավված էր 15 խմբավորում:

Ահաբեկչական կազմակերպությունների ցուցակների կազմման մեկնարկային կետը ՄԱԿ-ի համար կարելի է համարել Անվտանգության խորհրդի 1267 (1999թ.) բանաձևի ընդունումը, որով ստեղծվեց Ավ-Կաիդայի և Տալիբանի պատժամիջոցների կոմիտեն: Այժմ ՄԱԿ-ն ունի ահաբեկչական կազմակերպությունների և պատժամիջոցների տակ գտնվող տարաբնույթ խմբերի համապարփակ ցուցակ, որը խիստ ծավալուն է, և այս հոդվածում չի քննարկվի: Սակայն ՄԱԿ-ի կանոնադրության 25-րդ հոդվածի համաձայն ԵՄ անդամ երկրները պետք է կատարեն 1267 (1999) բանաձևով սահմանված դրույթները, ուստի, 2001թ.-ից արդեն ԵՄ խորհրդի 467 կարգադրությամբ (2001թ.) ԵՄ-ն ընդունել է ՄԱԿ ԱԽ 1267 բանաձևը և ՄԱԿ-ի՝ Ուսամա Բեն Լադենի, Ավ-Կաիդայի ցանցի և Տալիբանի հետ կապ ունեցող մարդկանց և խմբավորումների ահաբեկչական ցանկը: Այդ ցուցակում ընդգրկված կազմակերպությունները հաշվի կառնվեն՝ ԵՄ ցուցակն ամբողջական ներկայացնելու նկատառումից ելնելով: Նշենք նաև, որ 2015թ. դեկտեմբերի 17-ից այդ կոմիտեն անվանափոխվել է՝ դառնալով «ԻՊ և Ավ-Կաիդայի պատժամիջոցների կոմիտե»:

ԱՄՆ, ՌԴ և ԵՄ ահաբեկչական կազմակերպությունները մեկ ցանկով չեն սահմանափակվում. ԱՄՆ ահաբեկչական ցուցակներում առանձնացվում են երեք խմբեր՝ 1. Օտարերկրյա ահաբեկչական կազմակերպություններ, 2. Ահաբեկչության հետ կապ ունեցող անհատներ և կազմակերպություններ, 3. Ահաբեկչության բացառման ցանկ: ԱՄՆ-ն ունի նաև Ահաբեկչությունը հովանավորող պետությունների ցուցակ: Այս կամ այն երկիրը այս ցուցակում ներգրավելու համար որոշում է կայացնում Պետական Դեպարտամենտը՝ ընդունելով, որ տվյալ երկրի կառավարությունը շարունակաբար աջակցություն է ցուցաբերել միջազգային ահաբեկչական գործողությունների կատարմանը: Այդ ցուցակում ներգրավված պետությունների համար մի շարք պատժամիջոցներ են գործում, այդ թվում՝

- Չենքի և զինամթերքի արտահանման և վաճառքի արգելք

- Երկակի օգտագործման ապրանքների արտահանման վերահսկողություն, որը պահանջում է Կոնգրեսի 30-օրյա ծանուցում՝ այն ապրանքների և ծառայությունների համար, որոնք կարող են Էապես ավելացնել ահաբեկչական ցուցակի պետության ռազմական կարողությունները կամ ահաբեկչությանը աջակցելու կարողությունը

- Տնտեսական աջակցության արգելքներ

- Տարբեր ֆինանսական և այլ սահմանափակումների պարտադրանք

ԱՄՆ այս ցուցակում 2018 թվականի տվյալով 4 պետություն կա՝ Կորեայի Ժողովրդա-Դեմոկրատական Հանրապետությունը, Իրանի Իսլամական Հանրապետությունը, Սուդանը և Սիրիայի Արաբական Հանրապետությունը⁹:

ԵՄ-ն ունի ահաբեկչական կազմակերպությունների երկու ցուցակ՝ «Ուսամա բեն Լադենի, Ալ-Կաիդայի ցանցի և Տալիբանի հետ կապ ունեցող մարդիկ և խմբավորումներ», որը նույնական է ՄԱԿ-ի ցուցակին (1) և «Ահաբեկչական գործողությունների մեջ

⁹ ԱՄՆ Ահաբեկչության դեմ պայքարի բյուրոյի տարեկան զեկույցը, էջ 211-214, մանրամասն տե՛ս <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/11/Country-Reports-on-Terrorism-2018-FINAL.pdf> (07.10.2019)

ներգրավված մարդիկ, խմբեր և միավորումներ» (2): ԵՄ-ի անդամ պետությունները ևս ունեն միջազգային ահաբեկչական կազմակերպությունների առանձին ցուցակներ: ՌԴ-ն ունի ահաբեկչական կազմակերպությունների մեկ ցուցակ, և Արդարադատության նախարարության կողմից հաստատվող ծայրահեղական կազմակերպությունների ցուցակ, որում առավելապես ընդգրկվում են ՌԴ սահմաններում գործող կազմակերպությունները:

Ահաբեկչական ցուցակներում ներգրավվելու չափանիշները: Ստորև ներկայացվում են օտարերկրյա ահաբեկչական կազմակերպություն սահմանելու իրավական չափանիշները՝ ըստ ԱՄՆ Ներգաղթի և քաղաքացիության մասին օրենքի 219 բաժնի

- կազմակերպությունը պետք է լինի օտարերկրյա,
- կազմակերպությունը պետք է զբաղված լինի ահաբեկչական գործունեությամբ, կամ մտադրված լինի ներգրավվել ահաբեկչությանը կամ ահաբեկչական գործողություններին,
- կազմակերպության ահաբեկչական գործողությունը կամ ահաբեկչությունը պետք է սպառնա ԱՄՆ քաղաքացիների կամ ազգային անվտանգությանը¹⁰:

«Ուսամա բեն Լադենի, Ալ-Կաիդայի ցանցի և Տալիբանի հետ կապ ունեցող մարդիկ և խմբավորումներ ցանկն», ինչպես արդեն նշվեց, նույնական է ՄԱԿ-ի ցանկին: ԵՄ-ն, այնուհանդերձ, կարող է այդ ցանկում և դրա չափորոշիչներում լրացումներ և փոփոխություններ կատարել՝ ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի, Տալիբանի պատժամիջոցների կոմիտեի և անդամ պետությունների համապատասխան դիտարկման կամ տեղեկատվության հիման վրա: ԵՄ 2001/931 ընդհանուր դիրքորոշումը սահմանում է, որ ԵՄ ահաբեկչական

¹⁰ ԱՄՆ Ահաբեկչության դեմ պայքարի բյուրոյի տարեկան զեկույցը, էջ 264, մանրամասն տե՛ս <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/11/Country-Reports-on-Terrorism-2018-FINAL.pdf> (07.10.2019):

կազմակերպությունների առանձին ցուցակը կազմվելու է ճշգրիտ տեղեկությունների հիման վրա, որոնք մատնանշում են այն, որ ինչ-որ անձի, խմբի կամ միավորման նկատմամբ որոշումը կայացվել է դատական կամ համարժեք իրավասու այլ մարմի կողմից:

ՌԴ ահաբեկչական ցուցակում ներգրավվելու չափորոշիչների շարքում է

- այնպիսի գործունեությունը, որն ուղղված է ՌԴ սահմանադրական կարգի փոփոխմանը՝ բռնի, զինված, այդ թվում ահաբեկչական մեթոդների գործադրմամբ,

- Հյուսիսային Կովկասի տարածաշրջանում գործող անհայտ զինված խմբավորումների կամ այլ ահաբեկչական կառույցների հետ կապը,

- միջազգային հանրության կողմից ահաբեկչական ճանաչված կազմակերպություններին պատկանելը կամ նրանց հետ կապ ունենալը¹¹:

Թե՛ ԱՄՆ, և թե՛ ՌԴ չափորոշիչներում տեսնում ենք հստակ դիրքորոշում ազգային անվտանգությանը սպառնալիք ներկայացնող կազմակերպությունների վերաբերյալ, ուստի պատահական չէ, որ դրանց ահաբեկչական կազմակերպությունների ցուցակները քիչ նմանություններ ունեն՝ պայմանավորված անվտանգություն հասկացության վերաբերյալ ունեցած տարբեր պատկերացումներով:

Իրավական հիմքերը: 2001թ. սեպտեմբերի 11-ի ահաբեկչությունից հետո շուրջ մեկ տարվա ընթացքում ԱՄՆ Կոնգրեսում 9/11-ին առնչվող օրենսդրության ավելի քանի 130 մասեր ներկայացվեցին, որոնցից 48 օրինագծեր և բանաձևեր հաստատվեցին: Այժմ ԱՄՆ հակաահաբեկչական պայքարի իրավական հիմքում են ԱՄՆ Հայրենասիրական ակտը (2001), Հետախուզության բարեփոխման և ահաբեկչության կանխարգելման ակտը (2004), 2015թ. ԱՄՆ Ազատության ակտը (2015), ինչպես նաև հակաահաբեկչական պայքարի շրջանակում

¹¹ ՌԴ Գերագույն դատարանի կողմից ահաբեկչական ճանաչված կազմակերպությունների ցուցակ, <https://rg.ru/2006/07/28/terror-organizacii.html>

ստեղծված կառույցների ընդունած բազում այլ փաստաթղթեր: ՌԴ Պետական Դումայի 2006թ. փետրվարի 26-ին ընդունված, և Դաշնային Խորհրդի կողմից նույն թվականի մարտի 1-ին հաստատված դաշնային օրենքը սահմանում է, որ այս երկրում ահաբեկչության դեմ պայքարի իրավական հիմքը ՌԴ Սահմանադրությունն է, միջազգային իրավունքի համընդհանուր սկզբունքներն ու նորմերը, ՌԴ միջազգային պամանագրերը, դաշնային օրենքները, ՌԴ նախագահի, կառավարության և պետական կառավարման այլ դաշնային մարմինների նորմատիվ իրավական ակտերը¹²: ՄԱԿ-ը առաջնորդվում է Անվտանգության խորհրդի մի քանի բանաձևերով՝ 1267(1999), 1333 (2000), 1390(2002), 1455 (2003), իսկ Եվրոպական միությունը առաջնորդվում է Եվրոպայի խորհրդի 337/2000 կարգի, ԵՄ 931/2001 Ընդհանուր դիրքորոշման և այլ իրավական հիմքերով:

Որոշում կայացնելու գործընթացը: ԵՄ անհատական ցուցակը կազմվում է անդամ երկրների կամ երրորդ երկրի առաջարկների հիման վրա, որոնք էլ տրվում են տվյալ երկրի անվտանգության փորձագետների և հետախուզական ծառայությունների գնահատականների համաձայն¹³: Առաջարկներն արվում են Խորհրդի նախագահության կամ ԵՄ պատվիրակությունների միջոցով: Առաջարկը ստանալուց հետո նախագահությունը կամ որևէ պատվիրակություն իրականացնում է սկզբնական ուսումնասիրություն, անհրաժեշտության դեպքում պահանջում հավելյալ տեղեկատվություն: Դրան հաջորդում է խորհրդակցությունների փուլը, որի ընթացքում հավաքված տեղեկությունը շրջանառվում է անդամ պետությունների պատվիրակությունների մոտ, ապա քննարկվում Խորհրդի նախագահության 931 աշխատանքային խմբում: Հենց այս խումբն էլ առաջարկ է ներկայացնում որևէ

¹² Российская Федерация, Федеральный Закон, О противодействии терроризму <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102105192> (04.10.2019)

¹³ Եվրոպական միության ահաբեկչական ցուցակը, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/terrorist-list/> (06.11.2019):

կազմակերպությունն ցուցակագրելու կամ չցուցակագրելու մասին: Առաջարկը պետք է հաստատվի մշտական ներկայացուցիչների կոմիտեի կողմից՝ հետագայում խորհրդի կողմից ընդունվելու համար: Խորհուրդը անանուն քվեարկությամբ հաստատում է ցուցակը, որն արդեն որպես պաշտոնական փաստաթուղթ հրապարակվում է ԵՄ պաշտոնական ամսագրում: Ցուցակում ներգրավված անհատները, կազմակերպությունները կամ միավորումները ծանուցվում են այդ մասին առանձին նամակի կամ պաշտոնական ամսագրի համապատասխան հրապարակման միջոցով:

ԱՄՆ ահաբեկչական ցուցակը կազմվում է Պետդեպարտամենտի Ահաբեկչության դեմ պայքարի համակարգման գրասենյակի՝ Պետդեպարտամենտին ներկայացված վարչական արձանագրության ուսումնասիրության վրա, որում ընդգրկված են լինում հավանական ահաբեկչական խմբերը: Պետքարտուղարը, խորհրդակցելով գլխավոր դատախազի և Ֆինանսների նախարարության հետ, որոշում է կայացնում տվյալ կազմակերպությունը ահաբեկչական որակելու/չորակելու մասին: ՄԱԿ-ի ահաբեկչական կազմակերպությունների ցուցակը 1267 բանաձևի համաձայն հաստատում է Անվտանգության խորհրդի կոմիտեն/հանձնաժողովը, որը կազմված է Անվտանգության խորհրդում յուրաքանչյուր պետությունից մեկ ներկայացուցիչներից: Կոմիտեն որոշումները կայացնում է «ընդհանուր համաձայնությամբ»:

Ռուսաստանի Դաշնությունում կազմակերպությունը որպես ահաբեկչական ճանաչելու և այն արգելելու առաջարկ է պատրաստվում Անվտանգության դաշնային ծառայության կողմից: Այս առաջարկը քննվում է Ռուսաստանի Դաշնության գլխավոր դատախազությունում, որն էլ հայցադիմում է ներկայացնում դատարան: Կազմակերպությունը ճանաչվում է ահաբեկչական և ենթարկվում լուծարման (կամ արգելվում է գործունեությունը) դատարանի որոշմամբ՝ ՌԴ գլխավոր

դատախազի կամ նրա ենթակայության տակ աշխատող այլ դատախազի համապատասխան հայտարարության հիման վրա¹⁴:

Բողոքարկելու մեխանիզմը: ԵՄ ահաբեկչական ցուցակից դուրս գալու պահանջը կարող է ներկայացվել ցուցակագրված անձանց, խմբերի կամ միավորումների, անդամ երկրների կամ այն երրորդ երկրի կողմից, որն ի սկզբանե առաջարկել էր ցուցակագրումը: ԱՄՆ-ում ահաբեկչական ճանաչված կազմակերպությունը կարող է դատական քննություն պահանջել ԱՄՆ Կոլումբիայի վարչական շրջանի վերաքննիչ դատարանում՝ Դաշնային ռեգիստրում կազմակերպության՝ ահաբեկչական ճանաչվելու վերաբերյալ հրապարակումից ոչ ուշ, քան 30 օրվա ընթացքում¹⁵:

ՄԱԿ-ի ցուցակում ներգրավված անհատները, խմբերը, նախաձեռնությունները և/կամ այլ սուբյեկտներ կարող են միջնորդագիր ներկայացնել իրենց գրանցման և/կամ քաղաքացիության երկրի կառավարությանը՝ պահանջելով իրենց ցուցակագրման վերանայում և «աջակցություն ապացուցակագրման» համար: Կառավարությունը, որին ներկայացվել է միջնորդագիրը, պետք է ուսումնասիրի համապատասխան ողջ տեղեկատվությունը, ապա դիմի այն երկրների կառավարությանը (կառավարություններին), որոնք ի սկզբանե առաջարկել են ցուցակագրումը: Եթե լրացուցիչ տեղեկատվությունը ուսումնասիրելուց հետո տվյալ կառավարությունը որոշում է ցուցակից հանելու պահանջ ներկայացնել, պետք է փորձի համոզել ի սկզբանե ցուցակագրումը առաջարկած երկրներին միասին կամ անջատ պահանջ ներկայացնել Կոմիտեին: Հարցի շուրջ համաձայնության

¹⁴ ՌԴ ահաբեկչության դեմ պայքարի դաշնային օրենք (06.03.2006 N 35 (խմբագրված 18.04.2018թ., 29.03.2019թ. փոփոխություններով), մանրամասն տե՛ս <https://legalacts.ru/doc/federalnyi-zakon-ot-06032006-n-35-fz-o/?fbclid=IwAR3gKKulaGCpwLG1pW8IAAd4vWLB1QbOTdwAFUkogT4kH> H2zOuCK2DliMikU (20.10.2019)

¹⁵ ԱՄՆ Պետդեպարտամենտի արխիվ, Օտարերկրյա ահաբեկչական կազմակերպություններ, տե՛ս <https://2001-2009.state.gov/s/ct/rls/fs/37191.htm>

չգալու դեպքում, այն քննվում է Անվտանգության խորհրդում¹⁶: ՌԴ ահաբեկչական ցուցակի բողոքարկման մասին պաշտոնական որևէ տեղեկություն չի հաղորդվում:

Ըստ վերոթվարկյալ չափանիշների կազմվել են ահաբեկչական ցուցակներ, որոնցից մեր կողմից առանձնացրել ենք իսլամական ահաբեկչական կազմակերպությունները:

	Կազմակերպության անվանումը	ԵՄ	ԱՄՆ	ՌԴ
1.	Ալ-Կաիդա	✓	✓	✓
2.	Ալ-Կաիդան Արաբական թերակղզում	✓	✓	
3.	Ալ-Կաիդան Իսլամական Մադրիբում	✓	✓	✓
4.	Ալ-Կաիդա. Հնդկական ենթամայրցամաք		✓	
5.	Ալ-Կաիդան Իրաքում	✓		
6.	Իրաքի և Լևանտի Իսլամական պետություն		✓	✓
7.	Իսլամական պետությունը Սինայի շրջանում		✓	
8.	Իսլամական պետություն. Լիբիա		✓	
9.	Իսլամական պետություն. Բանգլադեշ		✓	
10.	Իսլամական պետություն. Ֆիլիպիններ		✓	
11.	Իսլամական պետություն. Արևմտյան Աֆրիկա		✓	
12.	Իսլամական պետություն. Մեծ Սահարա		✓	
13.	Իրաքի և Լևանտի Իսլամական պետություն. Խորասան	✓	✓	
14.	Ուղեցույց դեպի Իսլամական պետություն			✓
15.	Միաստվածության և ջիհադի խմբի մուշախեդներ			✓
16.	Ջաբհաթ ալ-Նուսրա	✓	✓	✓
17.	Ակսայի բանակ	✓		
18.	Մուսուլման եղբայրներ			✓
19.	Եգիպտական իսլամական ջիհադ	✓	✓	✓
20.	Ջամաա Իսլամիյա / Իսլամական խումբ	✓	✓	✓
21.	Ասբաթ ալ-Անսար	✓	✓	✓
22.	Հարաբաթ Շամ ալ-Իսլամ (Սիրիա)	✓		
23.	Ադենի իսլամական բանակ (Եմեն)	✓		
24.	Ալ-Աշտար բրիգադներ (Բահրեյն)		✓	
25.	Խալիդ իբն Ուալիֆի բանակ (Սիրիա)	✓		
26.	Իսլամական հեղափոխության պահապանների կորպուս		✓	

¹⁶ Ահաբեկչական կազմակերպությունների ցուցակներ. մոնիթորինգ, ակտիվների սառեցում, տե՛ս <http://www.statewatch.org/terrorlists/terrorlists.html>

Շուշան Կյուրեղյան

27.	Իրանական հետախուզության և անվտանգության նախարարության ներքին անվտանգության տնօրինություն	✓		
28.	Հիգբալլահ		✓	
29.	Հիգբալլահի ռազմական թև	✓	✓	
30.	Քրդական աշխատավորական կուսակցություն	✓	✓	
31.	Քրդստանի ազատագրման բազեներ	✓		
32.	Ջայշ Ռիջալ ալ-Տարիկ Նակշբանդի (Իրաք)		✓	
33.	Տալիբան			✓
34.	Օրինություն բարեգութ և գթասիրտ Ալլահից, Շամ			✓
Պակիստան, Հնդկաստան, Աֆղանստան				
	Կազմակերպության անվանումը	ԵՄ	ԱՄՆ	ՌԴ
35.	Լաշքար Է-Տալիբան	✓	✓	✓
36.	Լաշքար Է-Ջհանգվի	✓	✓	
37.	Հարաբաթ ալ-Մուջահիդին	✓	✓	
38.	Ջայշ ի Մուհամմադ (Մուհամմադի բանակ)	✓	✓	
39.	Հիգբ ալ-Մուջահիդին (Մուջահիդների կուսակցություն)	✓	✓	
40.	Թեհրիք Է-Տալիբան (Պակիստան)	✓	✓	
41.	Տարիկ Գիդար խումբ	✓		
42.	Ջամա'աթ ալ-Աիրար	✓		
43.	Իսլամական ջիհադի շարժում	✓	✓	
44.	Իսլամական համագործակցության խումբ	✓		
45.	Ջունդալլահ		✓	
46.	Հնդիկ մուջահիդներ		✓	
Ինդոնեզիա, Մալազիա, Ֆիլիպիններ				
47.	Աբու Սայյաֆ խումբ	✓	✓	
48.	Ռաջահ Սուլեյման շարժում	✓		
49.	Ջեմաա իսլամիյա	✓	✓	✓
50.	Ջեմաա Անշորուլթ Թաուհիդ	✓	✓	
51.	Արևելյան Ինդոնեզիայի մուջահիդներ	✓	/ ¹⁷	
Արևմտյան ափ, Գազայի հատված և Սինայ				
	Կազմակերպության անվանումը	ԵՄ	ԱՄՆ	ՌԴ
52.	Աբդուլլահ Ազգամ բրիգադներ	✓	✓	
53.	Ալ-Ակսայի Նահատակների բրիգադ	✓	✓	
54.	Ֆաթհ հեղափոխական խորհուրդ	✓	⊖ ¹⁸	

¹⁷ Առկա է ԱՄՆ Հատուկ սահմանված համաշխարհային սահաբեկիչների ցանկում, որպես Իսլամական պետության հետ կապ ունեցող կազմակերպություն:

55.	Համաս	✓	✓	
56.	Պաղեստինյան իսլամական քիհադ	✓	✓	
57.	Պաղեստինի ազատագրման ազգային ճակատ	✓	✓	
58.	Պաղեստինի ազատագրման ազգային ճակատի Գլխավոր շտաբ	✓	✓	
59.	Պաղեստինի ազատագրության ճակատ		✓	
60.	ԿԱԽ		✓	
61.	Երուսաղեմի շրջակայքի Շուրայի խորհրդի մուջադիդներ		✓	
62.	Իսլամական ազատագրման կուսակցություն			✓
63.	Իսլամի բանակ		✓	
Կենտրոնական Ասիայում գործող ահաբեկչական կազմակերպություններ				
	Կազմակերպության անվանումը	ԵՄ	ԱՄՆ	ՌԴ
64.	Թուրքեստանի իսլամական կուսակցություն	✓		✓
65.	Ուզբեկստանի իսլամական շարժում	✓	✓	
66.	Իսլամական քիհադ/ մուջահիդների խմբեր	✓	✓	✓
67.	Խատիրբա իմամ ալ-Բուխարի	✓		
Թուրքիայի տարածքում գործող իսլամական ահաբեկչական կազմակերպություններ				
68.	Մեծ Արևելքի մարտիկների իսլամական ճակատ	✓		
69.	Հեղափոխական ժողովրդական ազատագրման կուսակցություն/ճակատ	✓	✓	

Զննարկվող պետությունների և միջազգային կառույցների պաշտոնական փաստաթղթերի համաձայն՝ Նրանց պատկերացումները համաշխարհային անվտանգության սպառնալիքների հարցում համընկնում են մեկ տասնյակը չգերազանցող կազմակերպությունների դեպքում: Դրանք են՝ Ալ-Կաիդան և Ալ-Կաիդան Մադրիբում կազմակերպությունները (այս կազմակերպությունը ահաբեկչական է ճանաչվել Նաև Ավստրալիայում, Կանադայում, Ճապոնիայում, ԱՄԷ-ում), իսլամական պետությունը, որը ՄԱԿ-ի ցուցակում ներկայացվում

¹⁸ Աբու Նիդալ անունով հայտնի այս կազմակերպությունը դուրս է բերվել ԱՄՆ օտարերկրյա ահաբեկչական կազմակերպությունների ցանկից 2017թ.-ին: Մանրամասն տե՛ս <https://www.state.gov/foreign-terrorist-organizations/> (24.09.2019):

Է որպես Ալ-Կաիդան Իրաքում, Ջաբհաթ ալ-Նուսրան, որն ի սկզբանե ձևավորվել էր որպես Ալ-Կաիդայի սիրիական մասնաճյուղ (2013), Եգիպտական իսլամական ջիհադը, որը 2001թ.-ից միավորվել է Ալ-Կաիդայի հետ, Իսլամական խումբը (Եգիպտոս), որի որոշ անդամներ 2006թ.-ից միացել են Ալ-Կաիդայի ցանցին, Ասբաթ ալ-Անսարը (Լիբանան), որը կազմված է Ալ-Կաիդայի հետ կապ ունեցող պաղեստինցիներից, Լաշքարե Տայիբա (Պակիստան), Ջեմաա Իսլամիյա (Ինդոնեզիա) և Իսլամական ջիհադ (Կենտրոնական Ասիա) խմբավորումները, որոնք ևս կապված են Թալիբանի և Ալ-Կաիդայի հետ:

Ալ-Կաիդայի հետ առնչվող կազմակերպությունների աշխարհագրությունը ընդգրկում է գրեթե ողջ աշխարհը, ինչի մասին են վկայում նաև Ինդոնեզիայից մինչև Եգիպտոս ու Յուսուսային Կովկաս ընկած տարածքներում գործող կազմակերպությունների կապերը այս ցանցի հետ:

Յուսուսային Կովկասում գործող իսլամական ահաբեկչական կազմակերպություններ

	Կազմակերպության անվանումը	ԵՄ	ԱՄՆ	ՌԴ
70.	Ռիյադ ալ-Սալիհին	✓		
71.	Կովկասի մուջահիդների միացյալ ուժերի գերագույն ռազմական մաջլիս ալ-Շուրա			✓
72.	Իսլամական միջազգային բրիգադ	✓		
73.	Դադստանի և Իչկերիայի ժողովուրդների կոնգրես			✓
74.	Չիստոպոլսկի խմբեր			✓
75.	Կովկասի Էմիրություն	✓		✓
76.	Աջակիցների և փախստականների բանակ	✓		
77.	Շամի գիլյալներ			✓
78.	Չատուկ Անանկության իսլամական գորագուևը	✓		

Հետաքրքիր է համեմատել նշված պետությունների և կազմակերպությունների ցուցակները՝ Յուսուսային Կովկասում գործող ահաբեկչական խմբավորումների օրինակով: Այդ կազմակերպություններից որոշների ներգրավումը ԵՄ-ՄԱԿ

ցուցակում փաստում է այն մասին, որ ծագած լինելով Հյուսիսային Կովկասում և կարճ ժամանակահատվածում համառուսաստանյան սպառնալիք դառնալով, այստեղ գործող ահաբեկչական կազմակերպությունները վտանգավոր են համարվում նաև միջազգային հանրության համար: Ցուցակում քիչ համընկնումները պատահական չեն. Ռիյադ, առ-Սալիհին կազմակերպությունը ռուսական հետախուզության տվյալների համաձայն «Կովկասի մուջահիդների միացյալ ուժերի գերագույն ռազմական մաջլիս ալ-Շուրա»-ի կազմում է, հետևաբար որպես առանձին կազմակերպություն ներգրավված չէ ՌԴ ահաբեկչական կազմակերպությունների ցուցակում: Դադստանի և Իչկերիայի ժողովուրդների կոնգրեսն էլ համարվում է Իսլամական միջազգային բրիգադի հովանու տակ գործող կազմակերպություն, հետևապես առանձին տողով ներկայացված չէ ԵՄ-ՄԱԿ ցուցակում: Հատկանշական է, որ ներկայացվող կազմակերպություններից որևէ մեկը չկա ԱՄՆ Օտարերկրյա ահաբեկչական կազմակերպությունների ցուցակում. Կովկասի Էմիրությունը, սակայն, ի թիվս Իսլամական պետության հետ առնչվող այլ կազմակերպությունների և անհատների (ԻՊ –Լիբիա, ԻՊ-Սաուդյան Արաբիա, ԻՊ- ԵՄԵՆ, ԻՊ-Ալժիր, ԻՊ-Խորասան, ԻՊ-Սիևայ) ներգրավված է ԱՄՆ Պետդեպարտամենտի Հատուկ սահմանված համաշխարհային ահաբեկիչների ցուցակում:

Աֆրիկյան մայրցամաքում գործող ահաբեկչական կազմակերպություններ

	Կազմակերպության անվանումը	ԵՄ	ԱՄՆ	ՌԴ
79.	Ալ-Շաբաբ		✓	
80.	Բոկո Հարամ	✓	✓	
81.	Ալ-Մուլաթամուն	✓	✓	
82.	Շարիաթի աջակիցներ .Բենդազի	✓	✓	
83.	Շարիաթի աջակիցներ .Դերնա	✓	✓	
84.	Լիբիայի Իսլամական զինյալ խումբ	✓		
85.	Մուսուլմանների աջակիցները Սուդանում	✓	✓	
86.	Շարիաթի աջակիցները Թունիսում		✓	
87.	Իսլամի աջակիցները Թունիսում	✓		

Շուշան Կյուրեղյան

88.	Թունիսի մարտական խումբ	✓		
89.	Մարոկկոյի իսլամական զինյալ խումբ	✓	⊖ ¹⁹	
90.	Ջունդ ալ-Խիլաֆա – Ալժիր	✓		
91.	Իսլամական զինյալ խումբ (Ալժիր)	✓		
92.	Անսար ադ-Դին (Կրոնի աջակիցներ)	✓	✓	
93.	Անսար ալ-Իսլամ (Իսլամի աջակիցներ)	✓	✓	
94.	Իսլամական միություն	✓		
95.	Ալ-Մուռաբիտուն	✓		
96.	Իսլամի և մուսուլմանների հաղթանակի խումբ	✓	✓	
97.	Ալ-Մուվակաուն	✓		
98.	Միաստվածության և ջիհադի շարժումը Արևմտյան Աֆրիկայում	✓		
99.	Մուհամմադ Ջամալի ցանց	✓		

Աֆրիկայում մի շարք կազմակերպություններ, մասնավորապես Սոմալիում գործող Ալ-Շաբաբը, Բոկո Յարամը և Իսլամական պետությանը առնչվող այլ խմբավորումներ նախորդող տարիներին շարունակել են սպառնալ տարածաշրջանային անվտանգությանը: Այս տարածաշրջանում գործող կազմակերպությունները բացակայում են ՌԴ ցուցակում, մինչդեռ ԱՄՆ-ն տարբեր ձևաչափերով համագործակցում է տեղական իշխանությունների հետ ահաբեկչության դեմ պայքարում (Տրանս-Սահարա հակաահաբեկչական համագործակցություն, Արևելյան Աֆրիկայի տարածաշրջանի հակաահաբեկչական համագործակցություն և այլն):

Ահաբեկչական կազմակերպությունների գործունեությունը հովանավորող հիմնադրամներ

	Կազմակերպության անվանումը	ԵՄ	ԱՄՆ	ՌԴ
100.	Ծառայությունների գրասենյակ	✓	+ ²⁰	

¹⁹ Այս կազմակերպությունը ևս դուրս է բերվել ԱՄՆ Օտտերկոյա ահաբեկչական կազմակերպությունների ցանկից:

²⁰ «+» նշանը դրված է այն կազմակերպությունների կամ հիմնադրամների դիմաց, որոնք ընդգրկված են ԱՄՆ ֆինանսների նախարարության՝ «Ահաբեկչությունը հովանավորող կազմակերպությունների» ցուցակում: Ցուցակը՝ հետևյալ հղումով

	(Պակիստան)			
101.	Ալ-Ռաշիդ Թրասթ– Պակիստան	✓	+	
102.	Ուաֆա մարդասիրական կազմակերպություն	✓	+	
103.	Ռաբիտա Թրասթ	✓	+	
104.	Իսլամական ժառանգության վերածննդի խումբ	✓	+	✓
105.	Աֆղանական աջակցության կոմիտե	✓	+	
106-117	Ալ-Հարամեյն հիմնադրամ (Ինդոնեզիա, Պակիստան, Կոմորյան կղզիներ, Բոսնիա և Հերցեգովինա, Սոմալի, Աֆղանստանի մասնաճյուղ, Ալբանիայի մասնաճյուղ, Բանգլադեշի մասնաճյուղ, Եթովպիայի մասնաճյուղ, Նիդերլանդների մասնաճյուղ, Զենիա, Տանզանիա ²¹)	✓	+	
118.	Համաշխարհային օգնության հիմնադրամ	✓	+	
119.	Բենեվոլենս միջազգային հիմնադրամ	✓	+	
120.	Ալ-Ախտար Թրասթ	✓	+	
121.	Ալ-Հարամեյն և Ալ-Մասջիդ ալ-Ակսա բարեգործական հիմնադրամ	✓	+	✓
122.	Ալ-Ֆուրկան	✓	+	
123.	Տաիբա Ինթերնեյշլ. Բոսնիա	✓	+	
124.	Հիլալ Ահմար հասարակություն Ինդոնեզիա	✓	+	
125.	Ալ-Բաութար օտարերկրյա արժույթի առուվաճառքի կազմակերպություն	✓		
126.	Հանիֆա գումարի փոխանակման գրասենյակ	✓	<input checked="" type="checkbox"/> ²²	
127.	Ոսկյա շղթա փոխանակման գրասենյակ	✓	<input checked="" type="checkbox"/>	
128.	Ալ-Ակսա հիմնադրամ	✓	+	
129.	Սոցիալական բարեփոխումների			✓

<https://www.treasury.gov/resource-center/terrorist-illicit-finance/Pages/protecting-fto.aspx> (20.11.2019)

²¹ Ալ-Հարամեյն հիմնադրամի մասնաճյուղերը համարվում են առանձին կազմակերպություններ և որպես ահաբեկչական են ճանաչվել առանձին որոշումների հիման վրա և տարբեր ժամանակաշրջաններում:

²² Այս () նշանով ներկայացվող կազմակերպությունները 2016թ.-ից ընդգրկված են ԱՄՆ գանձապետարանի Պետական ակտիվների վերահսկման գրասենյակի ցուցակում: Տե՛ս <https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/OFAC-Enforcement/Pages/20161213.aspx> (02.11.2019):

	հասարակություն			
--	----------------	--	--	--

Ցուցակի վերջին հատվածում ներկայացված կազմակերպությունները անմիջական պատասխանատվություն չեն կրում որևէ երկրում որևէ խմբի դեմ իրականացված ահաբեկչական գործողության համար, սակայն համարվում են բուն ահաբեկչական գործողություններ կատարող կազմակերպությունները հովանավորող հիմնադրամներ: Դրանք առավելապես հանդես են գալիս բարեգործական, կրթական և մշակութային նախաձեռնություններով և «թաքնվում են» այս գործունեության տակ: Դրանք ներդրված են ԵՄ-ՄԱԿ ահաբեկչական կազմակերպությունների ցուցակում, ԱՄՆ՝ ահաբեկչությունը հովանավորող կազմակերպությունների ցուցակում, և միայն երեքն են առկա ՌԴ ահաբեկչական ցուցակում՝ Իսլամական ժառանգության վերածննդի խումբը, Սոցիալական բարեփոխումների հասարակությունը (այս կազմակերպությունը համարվում է Մուսուլման եղբայրներին հովանավորող, սրա բացակայությունը մյուս ցուցակներից տրամաբանական է, քանի որ ՄԵ-ը ԵՄ, ԱՄՆ, ՄԱԿ ահաբեկչական ցուցակում չկա) և Ալ-Չարամեյն և Ալ-Մասջիդ Ալ-Ակսա բարեգործական կազմակերպությունները: Ցուցակում ներկայացված գրեթե բոլոր կազմակերպությունները, բացառությամբ Ալ-Ակսա հիմնադրամի և Սոցիալական բարեփոխումների գրասենյակի, ԱՄՆ գանձապետարանի տրամադրած տեղեկության համաձայն առնչվում են Ալ-Կաիդա կազմակերպությանը: Ալ-Ակսան համարվում է ՀԱՄԱՍ կազմակերպությանը ֆինանսավորող բարեգործական ընկերություն:

Այսպիսով, ԵՄ, ՌԴ և ԱՄՆ ահաբեկչական ցուցակների համեմատությունը ի հայտ է բերում մի շարք հետաքրքիր մանրամասներ տարբեր տարածաշրջանների և տարբեր նպատակներ ունեցող կազմակերպությունների վերաբերյալ գնահատումների շուրջ: ԵՄ-ԱՄՆ ցուցակներում ընդհանրությունները ավելի շատ են՝ հաշվի առնելով, որ

ահաբեկչության դեմ պայքարում ԱՄՆ-ն ԵՄ-ի հիմնական գործընկերն է և նրանց համագործակցությունն այս ոլորտում ամրապնդվում է բազմաթիվ համաձայնագրերով: Ինչ վերաբերում է ՌԴ ահաբեկչական կազմակերպությունների ցուցակին, ապա դրանում գերակշռում են Հյուսիսային Կովկասում գործող և Ռուսաստանի անվտանգությանը անմիջական վտանգ ներկայացնող կազմակերպություններ:

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ СПИСКОВ ТЕРРОРИСТИЧЕСКИХ ОРГАНИЗАЦИЙ

Аннотация

Шушан Кюрегян

Центр по исследованию проблем

культуры и цивилизации, ЕГУ

shoushan.kyureghyan@ysu.am

Ключевые слова: *терроризм, иностранные террористические организации, террористические списки, террористические сети, Аль-Каида, борьба с терроризмом*

Составление списков террористических организаций различными государствами и международными организациями является одним из методов борьбы с терроризмом. Составление подобных списков помогает выявить приоритетные направления деятельности государств и организаций, а также их подходы по целому ряду вопросов, в числе которых вопросы национальной, региональной и международной безопасности.

В статье рассматриваются списки террористических организаций, признанные таковыми в ЕС, ООН, РФ и США согласно официальным документам, а также выявляются различия и совпадения в этих списках.

COMPARATIVE ANALYSIS OF TERRORIST LISTS

Abstract

Shushan Kyureghyan

Center for Civilization and Cultural Studies, YSU

shoushan.kyureghyan@ysu.am

Key words: *terrorism, foreign terrorist organizations, terrorist lists, terrorist networks, Al-Qaeda, counterterrorism*

The adoption of terrorist organizations lists by different states and international organizations is one of the counterterrorism tools. The listings highlight the overall security interests, priorities, outlook of particular countries and international organizations, as well as their own perceptions of national, regional and international security.

The article examines the terrorist lists of EU, UN, RF and USA according to their official documents and highlights the commonalities, differences and overlaps in those lists.